

Az alapító ezen egyszerre lefizetett összeg által, minden részvény fizetés nélkül, holtig rendes tagja az egyletnek.

13. §. Az igazgató és alapító tagok által befizetett összegek a muzeum alaptőkéjéhez csatoltatnak; következőleg a folyó költségekre ezen összegeknek csak kamatai fordíthatók; csak a közgyűlésnek van joga előfordulható rendkívüli kiadások fedezésére az egylet tőkéjéből is utalványozni.

14. §. Részvényes tagok azok, a kik kötelezik magokat, hogy az egylet pénztárába évenként az év első negyedében öt forintot fizetnek.

15. §. Szakosztályi tagok azok, a kik csupán egyik vagy másik szakosztályba lépnek be, e szakosztályi tagok tagdíjait (6 korona) a szakosztályok állapítják meg.

Az egyszer belépő tag, tagnak marad mindaddig, míg kötelezettségét teljesíti.

16. §. A beállási év január 1-jével kezdődik: időközben beálló részvényes és szakosztályi tag akként fizet, mintha azon év januáriusa 1-jén lépett volna be az egyletbe.

17. §. Évenkénti fizetés helyett tíz évre eső részvénydíj egyszerre előre is lefizetheti 40 — negyven — osztrák forinttal. A ki pedig husz évre akarná részvényét előre lefizetni, 60 — hatvan — osztrák forinttal megteheti.

18. §. Tiszteletbeli tagoknak oly férfiakat választ az egylet, kiknek a tudományok körül, főleg honunk ismertetésében szerzett érdemeit méltányolni akarja. A tiszteletbeli tagot csak a közgyűlés és csakis a választmány ajánlatára választja.

Tiszteletbeli tagok a m. k. miniszterium helybenhagyása mellett, külföldiek is lehetnek.

19. §. Levelező tagok csak a magyar birodalmon kívül lakó, tudománnyal foglalkozó azon egyének lehetnek, a kiket az egyleti választmány a muzeum gyűjteményei gyarapítására segítségül felkér.

A levelező tagokat a választmány nevezi ki és a kinevezeteket utólagosan jelenti a közgyűlésnek.

20. §. A tiszteletbeli és levelező tagoknak a közgyűléseken csak tanácskozó szavazatuk van.

Az Erdélyi Múzeum-Egylet kiadványai.

I.

A mikor az Erdélyi Múzeum-Egylet 1859. november végén megalakult, az akkor megállapított alapszabályának 6. §. b) pontja így szólt:

„Működéseinek eredményeit havi- akár kötetlen füzetekben vagy évkönyvekben közzé teszi“.

Ennek következtében, a mint az egyesület 1860. január 1-jén megkezdette a maga működését, azonnal elhatározta, hogy csakugyan indít meg egy kiadványt „az Erdélyi Múzeum-Egylet Évkönyvei“ cím alatt; ez évkönyv szerkesztését Brassai Sámuel, a múzeum akkori igazgatója kezébe tette, és hogy mindjárt meg is indulhasson, még az alakító közgyűlésen elhatározta, hogy az évkönyv első füzeté foglalja magában éppen az alakító közgyűlés jegyzőkönyvét a maga egész terjedelmében.

Az akkori körülmények közt ennek az évkönyvnek a megindulása nevezetes esemény számába megt. Az egyesület igazgató választmánya havonként tartott egy-egy „tudományos“ nyilvános ülést, az egyesület tisztviselői és buzgó tagjai ezeken az üléseken tartottak előadásokat és felolvasásokat a honismerető tudományok köréből, és ezek szolgáltatták az anyagot az évkönyvnek.

Ha ma végig nézzük azokat a kivétel nélkül eredeti dolgozatokat, a melyek az évkönyv hasábjain napvilágot láttak, valóságos benső örömmel pillanthatunk vissza arra a tudományos mozgalomra, a mely az egyesület kekelében megindult. Az igaz, hogy a nagy közönség kevésbé fordította figyelmét az új kiadványra, de a különben is szerény igényekkel fellépett munkatársakat ez nem zavarta. Őszinte és jóhiszemű buzgalommal folytatták a munkát, és elbizakodás nélkül mondhatjuk, hogy a mit közzétettek, maradandó becsű, a miből még sok igaz gyöngyöt fog szedhetni a késő utókor fia, ha nem fogja restelni a keresést.

Ma a tudmánynyal foglalkozó nemzedékben sokan vannak, a kik nem is tudják, hogy ez az évkönyv valaha megjelent és létezik. Könyvárus boltjában hijában keresné; hiszen az oly csekély kelendőségű kiadvány terjesztése nem jövedelmez.

Az Erdélyi Múzeum-Egylet Évkönyvnek I-ső kötete megjelent 1861-ben, 4-rét alakban, VI és 158 lapnyi terjedelemben, köre írt 4 rajztáblával.

A *II. kötet* 147 lapnyi terjedelemben három rajztáblával megjelent 1863-ban, foglalhatja 14 dolgozat.

Az 1865-ben megjelent *III. kötet* 134 lapra terjed XVIII. rajztáblával.

A hazai tudományos irodalom, nem tudni mi okból, merő hallgatással mellőzte ezeket az évkönyveket; a pesti könyvtár, a kihez fel volt küldve egy néhány példány elárusítás végett, sutba dobta. A külföld azonban tudomást vett rólok, szívesen is állott csereviszonyban az egylettel, de sajnálta, hogy nyelvünket nem értve, kevés hasznát vehette az érdekes közleményeknek. Ennek következtében elhatározta az ig. választmány, hogy jövőre az évkönyvben megjelenő minden dolgozatnak egy ismertető német kivonatát is fogja adni. Így jelent meg azután a *IV. kötet* 1867-ben 130 és XXIX. lapnyi terjedelemben három rajztáblával.

Az *V-ik kötet* 1870-ben 146 és XIV lapnyi terjedelemben jelent meg.

A *VI. kötet* megjelent 1873-ban 146 és XX lapnyi terjedelemben III táblával.

Mind ezekből még néhány példány kapható (az I. k. 2-ik füzete kivételével) *füzetenként 1 koronárt, a hat kötet ára 12 korona.*

II.

A mikor 1872. őszén a kolozsvári kir. tud.-egyetem megnyílt, annál a szerződésnél fogva, a melyet akkor a Múzeum-egylet a kormányval kötött, az egylet szervezetében is beható változás állott be. Az új helyzetbe illeszkedésig a kifelé ható munka darab ideig szünetelt, és az Évkönyv kiadása végképpen megszűnt. De 1873 végén az igazgató választmány újra megindította a kiadványokat, még pedig úgy, hogy egyszerre két sorozatát indította, elhatározván, hogy jelenjen meg egy havi értesítő „*Erdélyi Múzeum*“ cím alatt, a mely szeptember és október hónapok első napjait kivéve, minden hó első napján legalább egy nyomtatott ívnyi terjedelemben fog megjelenni. Tartalmát fogják tenni: tudományos rövid, azaz egy negyed nyomtatott ívnyit meg nem haladó értekezések; tudományos irodalmi szemlék és könyvismertetések; rövid jelentések tudományos testületek és egyes szaktudósok működéséről; tudományos rövid értesítések és közlemények. Ez értesítőn kívül az

egylet tovább fogja folytatni *Évkönyveinek* kiadását, a melyek, mint eddig is terjedelmesebb, azaz legalább is egy nyomtatott ívre terjedő, önálló, tudományos értekezéseket fognak közölni... Az *Évkönyv* ez új folyama azonban már nem negyedrért alakban, hanem ugyanazon nyolczadrétű alakban fog megjelenni, a milyenben az „*Erdélyi Múzeum*“. Minden önálló értekezés egy-egy külön füzetet fog tenni.

Ez új folyamú kiadványok szerkesztésével a választmány *Finály Henrik* egyleti titkárt bízta meg.

Meg is indult a két sorozat 1874. februárius 1-jén és folyt 1878. deczember 1-jéig, tehát öt évfolyamon át. Mindenik évfolyam 10 számból állott, a melyhez külön címlap és tartalomjegyzék járult. Ugyanez öt év alatt jelent meg két kötete az *Évkönyv* új folyamának (illetőleg 17 füzetben) a következő írók műveivel:

Ladányi Gedeon, Genersich Antal, Szamosi János, Z. Knöpfler Gyula, Koch Antal, Parádi Kálmán és Stern János foglalták el az első kötetet alkotó hét füzetet; Dezső Béla, Tóth Mihály, az 1877-iki közgyűlés, Koch Antal és Dezső Béla, Török Aurél, Dadai Jenő, Hegedűs István, Koch Antal, Kürthy Sándor, Török Aurél és Unger Géza adták a második kötet tiz füzetét.

Az eddig elésorolt kiadványok mellett adott ki az egylet alkalmi dolgokat u. m.:

1. Erdély a rómaiak alatt, díjazott pályamű Vass Józseftől, 1863.

2. Az Erdélyi Múzeum-Egylet naptára 1863-ra.

3. Az Erdélyi Múzeum-Egylet évi tudósítása 1866—1869. három füzet.

Az 1874-ben megindult új kiadvány nem volt szerencsés köztetszésre találni; maga a Múzeum-egylet működése is sok gáncsra talált. Következménye az volt, hogy 1875 végén „*Orvos-természettudományi társulat*“ cím alatt egy új alakulás vette kezdetét, a mely 1876. elején életbe is lépett és mint külön önálló testület külön önálló közlönnyt indított meg. De mint az „*Erdélyi Múzeum*“ 1879-ki 1. számának bevezető cikke megjósolta, az önálló testület és közlönnye nem birták sokáig

az önállóságot és az 1878-iki közgyűlésen meg is történt az előre látott egyesülés. Ez Orvos-természettudományi társulat egybeolvadt a Múzeum-egylet természettudományi szakosztályával. Az egyleti szakosztályok aztán újra szervezkedtek és így az „Erdélyi Múzeum„ 1879 január 1-től fogva már nem az egész Múzeum-egylet, hanem csak a Múzeum-egylet történelmi szakosztályának közlönye lett és mint ilyen még 1882-ig, tehát még négy évig élt.

1882 végén aztán a folyóirat szerkesztője végleg letette ebbeli megbizását a szakosztály kezébe.

1883 júniusában mint külön kiadvány jelent meg az „*Emlékkönyv gróf Mikó Imre emlékszobra leleplezése alkalmára*“.

Mindezekből füzetek és teljes kötetek még kaphatók az eredeti árak feléért.

III.

Az Erdélyi Múzeum-Egylet kebelében a mostani szervezetében működő „böleselet-, nyelv- és történettud. szakosztály“ 1883 végén (okt. 18., nov. 28.) alakult meg, szabályzatát kidolgozván, 1884 elején megkezdette működését 73 taggal. A szakosztály „*Kiadványai*“ tekintetében azt határozta, hogy azok „füzetenként alkalom szerint fog megjelenni, határozatlan számban és egyenként határozatlan terjedelemben, de minden évben összesen 20 nyomtatott íven“.

E célra a szakosztály a Múzeum-Egylettől 1000 forint átalányt kapott évenként. Kiadott az első három évben (1874—1876) 4—4 füzetet 21—22 íven.

1887-ben átalánya 1000 frtról 1500 frtra emeltetvén fel, öt füzetet adott ki 30 íven.

1888—1891-ig 6—6 füzet jelent meg évenként 33—37 íven kéthavi füzetekben.

1892-ben a szakosztály átalánya 1800 frtra emeltetvén, havi folyóíráttá alakította át kiadványait s az addigi hosszú cím („Az Erd. Muz.-Egylet böles, nyelv- és tört.-tud. szakoszt. kiadványai“) helyett „*Erdélyi Múzeum*“-nak nevezte el havi folyóíratát, a mely most már 40 ívnyi terjedelemre növekedett.

Azóta a szakosztály az „*Erdélyi Múzeum*“-ot fentartotta

havi folyóirat alakjában mind mostanáig, tagjainak száma is fokozatosan emelkedvén mintegy 300-ra.

A folyóiratot 1884—1886. *Schilling* Lajos, 1887—1890. *Hegedüs* István, 1891—1893. közepéig *Szinnyei* József szerkesztette, azóta mostanáig *Szádeczky* Lajos, a szakosztály jelenlegi titkára szerkeszti.

A szakosztály elnökei voltak: dr. *Hermann* Ottó (1884—1885.), *Felméri* Lajos (1885—86.), azóta *Szamosi* János. Alelnökei: *Felméri* Lajos (1884—85.), *Szamosi* János (1885—86.), *Szász* Béla (1887—92.), *Márki* Sándor 1893-tól mostanáig.

A szakosztály ügyrendje 1893. elején módosíttatván, a választmányi tagok száma hatról tizennyolcra emeltetett (beléfolgalva a 3 tisztviselőt).

A szakosztály tagsági díja (melynek fejében az „Erdélyi Múzeum“ jár) 6 korona.

Az „*Erdélyi Múzeum*“ eddig megjelent XIX. évfolyamában sok maradandó becsű értekezés jelent meg legnagyobb részt erdélyi íróktól, de a kikhez mindegyre többen csatlakoznak mások is, mert a folyóirat nem particularis, hanem általános tudományos czélokot szolgál. Főbb munkatársai voltak ez alatt: *Brassai* Sámuel, *Ferenczi* Zoltán, *Hegedüs* István, *Mika* Sándor, *Török* István, *Finály* Henrik, *Imre* Sándor, *Szász* Béla, *Széchy* Károly, *Terner* Adolf, *Felméry* Lajos, *Kőváry* László, *Király* Pál, *Moldován* Gergely, *Schilling* Lajos, *Szabó* Károly, *Téglás* Gábor, *Torma* Zsófia, *Bálint* Gábor, *De Gerando* Antonina, *Gergely* Sámuel, *Békésy* Károly, gr. *Kuun* Géza, *Szamosi* János, *Pór* Antal, *Wertner* Mór, *Beöthy* Zsolt, *Szinnyei* József, *Gyalui* Farkas, *Jakab* Elek, *Váczy* János, *Enyedi* (Eisler) Mátyás, *Kanyaró* Ferencz, *Pecz* Vilmos, *Szádeczky* Lajos, *Márki* Sándor, *Csengeri* János, *Haraszi* Gyula, *Thúry* József, *Ferenczy* József, *Schneller* István, *Vikár* Béla, *Kovács* János, *Jankó* János, *Szigethy* Lajos, *Versényi* György, *Vass* Miklós, *Kiss* Béla (Junius), *Krenner* Miklós, *Szlávik* Mátyás, *Cs. Papp* József, *Finály* Gábor, *Orosz* Endre, *Rác* Lajos, *Somló* Bódog, *Gál* Kelemen, *Szádeczky* Béla, *Lukinich* Imre stb. stb.

A folyóirat közöl önálló értekezéseket, hazai és külföldi művekről ismertetéseket, szemlét tart a folyóiratok és új könyvek

felett, a különfélék rovatában tud. apróságokat és híreket s erdélyi muzeum-egyleti és szakosztályi értesítőt.

Külön kiadványként jelent meg 1894-ben *Apáczai Csere Jánosnak* a kolozsvári ev. ref. kollegiumban tartott jeles székfoglalója: *Oratio de summa scholarum necessitate, eorumque inter Hungaros barbariei causis*, *Felméri Lajos* előszavával. (Ára 30 kr.)

Az „Erdélyi Múzeum“ megjelenik minden hó 15-én (jul. és aug. kivételével), 3 $\frac{1}{2}$ —4 ny. íven 8-adrét alakban. A szakosztály tagjai évi tagsági díjak fejében, az előfizetők 6 koronáért kapják. Tagságra jelentkezni lehet a szakosztály elnökénél, titkáránál vagy bármely más tagja által.

A szakosztály régebbi kiadványaiból egy-egy évfolyam megszereshető 3 koronáért.

IV.

Az „Erdélyi Múzeum-Egylet“ természettudományi szakosztályát 1878-ban felhatalmazta arra nézve, hogy az 1875-ben létesült orvos-természettudományi társulattal szövetkezzen a közösen megindítandó közlöny ügyében. Az e tárgyban megindított tanácskozások abban állapodtak meg, hogy az E. M. E. ujonnan felállított természettudományi szakosztálya 1879-től kezdve tudományos üléseinek tartásában az orvos-természettudományi társulathoz csatlakozik és a közösen tartandó előadásokról az orvos-természettudományi társulat titkára és egy szerkesztő bizottság vezetése alatt évenként 8 füzetben megjelenő közlönnyet bocsát ki. Az új közlönynek czime: *„Orvos-természettudományi Értesítő a kolozsvári orvos-természettudományi társulat és az Erdélyi Múzeum-Egylet természettudományi szakosztályának szaküléseiről és népszerű tudományos estélyeiről.“*

A kolozsvári orvos-természettudományi társulat külön állását elhagyva, az E. M. E. természettudományi szakosztálya, átalakult orvos-természettudományi szakosztálylyá, melynek két külön álló alszaka van, úgymint orvosi és természettudományi. Ennek megfelelően a közlöny 1884-től kezdve *„Orvos-természettudományi Értesítő az E. M. E. orvos-természettudományi szakosztályának szaküléseiről és népszerű természettudományi estélyeiről“*

címfejet kapta. Még harmadszor is megváltozott a közlönynek a címe s 1890-től kezdve „*Értesítő az E. M. E. orvos-természettudományi szakosztályából*” címmel jelenik meg ma is.

Az *Értesítő* három részre oszlik: I. orvosi szak, II. természettudományi szak, III. Népszerű előadások. Mind a három szaknak értesítője ugyanazon alakot és beosztást kapta, az I. és II. szak értesítője évenként 3 füzetben, a III. szaké két füzetben jelent meg. Minden egyes füzetben a) eredeti közlemények, első sorban a szaküléseken tartott, illetőleg a népszerű előadások és csak szükségből más eredeti cikkek is közöltettek; b) a hazai szakirodalom címjegyzéke és könyvismertetések; c) különösen az egyesületi működést jellemző vegyes közlemények adattak, többnyire szakosztályi ülések, közgyűlések jegyzőkönyvei vagy ott felolvasott jelentések. Ezen rovatokhoz csatoltatott 1887. év óta a „*Revue*”, mely többnyire német, de francia vagy angol nyelven egész terjedelemben vagy kivonában adta az eredeti közleményeket, később a szakülések jegyzőkönyveit is. A szakosztály csereviszonyba lépett, különösen dr. Koch Antal egyetemi tanár buzgólkodásával, nemcsak hazai, de külföldi hasonló célú tudományos társulattal is s ezt volt hivatva előmozdítani a *Revue*.

Az *Értesítő* első öt kötetét az orvostermészettudományi társulat, később az E. M. E. orvostermészettudományi szakosztályának titkára állította egybe. Mindenik szakhoz külön szerkesztővel választatott a szerkesztő bizottság; ennek tagjai, az orvosi szaknál: Högyes Endre, Klug Nándor, Belky János, Lőte József és Szabó Dénes egyetemi tanárok voltak; a természettudományi szaknál Koch Antal, majd 1893. évtől a matematikai és természettudományi szakokra tekintettel, Koch Antal és Farkas Gyula egyetemi tanárok együttesen; a népszerű előadások szerkesztője Entz Géza, Farkas Gyula, Apáthy István egyetemi tanárok, Koch Ferencz egyetemi m. tanár. A népszerű előadások rendszeres közlése az 1891. évvel beszünt, s azután csak alkalomadtán jelent meg egy-egy előadás a főszak szerkesztőjének szerkesztésével. 1896. évvel a szerkesztés tisztán a szerkesztő bizottságra ment át (titkár nélkül), melynek tagjai Apáthy István, Farkas Gyula és Szabó Dénes voltak. Majd

1898. évtől kezdve mindegyik alszak külön-külön szerkesztőt: Szabó Dénes és Apáthy István tanárokat bizza meg a szerkesztéssel. 1902. évtől a szakosztály választmánya magának a cikkek közlésénél nagyobb befolyást biztosítandó, ennek a felelősségével és megbízásából Szabó Dénes és Fabinyi Rudolf tanárok szerkesztik az Értesítő orvosi, illetőleg természettudományi szakát.

Az „Értesítő”-ben közlésre váró eredeti közlemények szaporodásával a szakirodalom címjegyzékének közlése maradt el, a természettudományi szaknál már 1898. évtől, az orvosi szaknál 1901. évtől kezdve.

1879—1902. évig az Értesítőnek XXIV kötete jelent meg, közölve volt:

I. Az orvosi szakon 97 szerzőtől 276 értekezés, összesen $305\frac{6}{8}$ ív terjedelemmel, 94 tábla rajzzal és 78 a szöveg közé nyomott ábrával. A Revue $57\frac{1}{8}$ ív terjedelemmel 65 szerzőnek 156 értekezését adta kivonatban.

II. A természettudományi szakon 90 szerzőnek 438 értekezése $342\frac{2}{8}$ ív terjedelemmel, 104 tábla rajzzal és 32 szöveg közé nyomott ábrával. A Revue 72 ív terjedelemmel 59 szerző 179 értekezésének kivonatát, vagy teljes fordítását közölte.

III. A népszerű szakon 19 előadótól 46 népszerű előadás, összesen $97\frac{1}{8}$ ív terjedelemmel és 17 táblarajzzal.

A szakosztályi tagok az Értesítőnek 1876, 1877, 1878-iki folyamának egyes fűzött példányait két-két koronáért, az 1883—1895 évfolyamokat 4—4 koronáért, az újabb évfolyamokat 6—6 koronáért, a szakosztályi titkár útján (dr. Jakabházy Zsigmond Fürdő-utca 3. sz.) megszerezhetik.